

Тэрбум тэрбум тугрик нэг гарт: Монголын нүүрсний судлыг хэн тэжээв

Ухаахудагийн нүүрсний орд, Тавантолгойн асар том бассейны нэг хэсэг, Монгол дахь эрх мэдэл ба бизнесийн муухай холбооны гол цэг болжээ. Энд лицензүүд гэдэснээс гэдэс рүү шилжиж, албан тушаалтнууд бизнесмэн болж хувирч, улсын нөөц хувийн компаниудын халаас руу урсаж байна. «Энержи Ресурс»-ын охин компани болон Монголын тэргүүлэгч холдинг «М-Си-Эс»-ийн ивээн тэтгэгчид улсаас тэрбум тэрбум тугрикийг татаж байна, харин улс төрчид тэдний үйлдлийг халхавчилж байна.

Бабр энэ түүхийг илчилсэн бүрэн мэдээллийг янз бүрийн Монголын эх сурвалжаас цуглуулсан.

Төлөвлөгөөний эхлэл

Тавантолгойг 1950-иад онд Зөвлөлтийн геологичдын тусламжтайгаар улсын мөнгөөр хайгуул хийжээ. 1990 он гэхэд коксжих нүүрсний техникийн болон эдийн засгийн үндэслэлийг дуусгасан бөгөөд нөөцийг 6.4 тэрбум тонн гэж үнэлсэн, үүнээс 1.8 тэрбум нь коксжих нүүрс байв. 1999 онд хоёр талбай – «Тавантолгой-1» (29.6 мянган га) ба «Тавантолгой-2» (42.4 мянган га) – «Майн Инфо» компанид шилжжээ. Энэ компанийн үүсгэн байгуулагчид Д. Жаргалсайхан, Д. Батсайхан, С. Хосбаяр, Д. Төрбат нар нөхцөл байдлыг өөрсдийн талд эргүүлэхээ мэддэг байв.

Ерөнхий сайд Л. Оюун-Эрдэнэ болон «М-Си-Эс» холдингийн эзэн Ж. Оджаргал

газрын тосны агентлаг)-ыг удирдаж байсан. Тэрээр өөрийн компанидаа лиценз шилжүүлэх баримт бичгийг биечлэн гарын үсэг зурсан. Илэрхий тодорхой ашиг сонирхлын зөрчил. 2000 онд «Майн Инфо» ХХК болж өөрчлөгдөн, лицензээ Д. Батсайхан болон Б. Баттөр нарын байгуулсан «Энержи Ресурс» компанид шилжүүлжээ. Хоёр жилийн дараа «Энержи Ресурс» талбайн ихэнхийг улсад буцаасан ч Ухаахудаг – «Тавантолгой-1»-ийн таван мянган га, мөн 1901Х ба 1901Х-1 лицензийн дор гурван мянган га-г өөртөө үлдээжээ.

Тэр үед Сү. Батболдтой холбоотой «Дархан Хаан Уул» компани, түүний нагац ах Д. Батхуягийн дамжуулан, Тавантолгойн бусад хэсгүүдийг авсан: «Бор Толгой» (14.2 мянган га), «Бор Тээг-1» (24 мянган га), «Шар Тээг» (24.5 мянган га). 2005 онд компаниуд лицензээ солилцож, «Тавантолгой»-н бүх зүйл «Энержи Ресурс» компанид төвлөрчээ. Энэ үйл явцыг АМРИН-ын дарга хэвээр байсан Д. Жаргалсайхан хянаж байв.

2007 онд «Энержи Ресурс» нийт 68.5 мянган га талбайтай таван лицензийг нэг тугрикаар улсад буцаасан ч Ухаахудагийг 30 жилийн хугацаатай хадгалсан. Парламент энэ шийдвэрийг хэлэлцээгүй, Засгийн газрын энгийн тогтоолоор баталжээ. Тухайн үед Спикер Ц. Нямдорж, Ерөнхий сайд С. Баяр, Худалдаа, үйлдвэрлэлийн сайд Х. Наранхүү байв. Сүүлчийнх нь гэрээг баталсан баримт бичгийг гарын үсэг зурсан. Тавантолгойн ердөө 4%-ийг эзэлдэг Ухаахудаг нь коксжих нүүрсний 25%-40%-ийг агуулдаг гэж янз бүрээр үнэлэгддэг: ойролцоогоор 450-720 сая тонн. Ингээд стратегийн хөрөнгө хувийн гарт очжээ.

Гол тоглогчид

Албан тушаалтан-бизнесмэн Д. Жаргалсайхан улсын албан тушаалыг хувийн баяжих трамплин болгожээ. Түүний үйлдэл нөөцийн менежментийн үндсэн зарчмуудыг зөрчсөн: улсын ашиг сонирхлыг хамгаалахын оронд тэрээр өөрийн бизнесээ дэмжсэн. Өнөөдөр тэрээр олон нийтийн анхаарлаас зайлсхийж байна, гэхдээ энэ түүх дэх түүний ул мөр хэвээрээ байна.

Сү. Батболд, Ерөнхий сайд 2009-2012 онд Тавантолгойтой шууд холбоотой байсан бөгөөд «Дархан Хаан Уул»-аар дамжуулан. Түүний нагац ах Д. Батхуяг, компанийн хамтран үүсгэн байгуулагч, 2002 онд Д. Жаргалсайханы дэмжлэгтэйгээр лиценз авсан. 2010 онд, Ерөнхий сайд болсноор Сү. Батболд «Энержи Ресурс»-ыг дэмжсэн. Тэр үед компани Хонконгийн бирж дээр гарч, 700 сая долларын хувьцаа зарсан.

Улсын Ерөнхийлөгч асан Ц. Элбэгдорж (2009-2017) «Энержи Ресурс» болон түүний эх компани «М-Си-Эс»-ийг идэвхтэй дэмжсэн. 2012 онд тэрээр компанид улсын шагнал «Төрийн Гэрэгэ» гардуулж, түүний үйл ажиллагааг олон нийтэд магтсан. 2014–2015 онд тэрээр Тавантолгойг бүхэлд нь «Энержи Ресурс»-т эзэмшүүлэх гэсэн оролдлогыг хаасан Ерөнхий сайд Н. Алтанхуягт шахалт үзүүлсэн. Эцэст нь Н. Алтанхуягийг албан тушаалаас нь хасч, түүний оронд бизнесийн ашиг сонирхолд илүү тустай Ч. Сайханбилэг иржээ.

Н. Алтанхуяг, 2012-2014 онд Ерөнхий сайд байсан, «Энержи Ресурс»-ын тэлэлтийг зогсоох гэж оролдсон. Тэрээр Тавантолгойг хувийн гарт шилжүүлэх гэрээг дэвшүүлэхээс татгалзсан. Гэвч Ц. Элбэгдорж болон «М-Си-Эс»-ийн шахалт хүчтэй байсан: түүнийг албан тушаалаас хасч, Монголын эдийн засгийн уналтад буруутгасан.

Ч. Сайханбилэг, 2014 онд Н. Алтанхуягийг орлож, Тавантолгойг шууд авсан. Тэрээр «Энержи Ресурс»-т ашигтай гэрээг дэвшүүлсэн ч 40 гишүүн уг санаачлагыг хаасан. Түүний хүчин чармайлт амжилтгүй болсон ч энэ оролдлого том бизнесийг дэмжихэд бэлэн байсныг харуулсан.

Ч.

Сайханбилэг

Одоогийн Ерөнхий сайд Л. Оюун-Эрдэнэ Ухаахудагийн гэрээний шалгалтыг эхлүүлсэн. 2024 оны сүүлээр «М-Си-Эс»-ийн аюулгүй байдлын дарга З. Төрмандахыг улс төрчдийг хууль бусаар санхүүжүүлсэн хэргээр баривчилсан. Гэвч шүүмжлэгчид үүнийг олон нийтэд тоглоом гэж үзэж байна, учир нь «Энержи Ресурс»-т бодит үр дагавар харагдахгүй байна.

Ж. Оджаргал, «М-Си-Эс» компанийн группийн тэргүүн, «Энержи Ресурс»-ын 37%-ийг эзэмшдэг, сэтгүүлчдийн бүх буруутгалд хууль ёсоор, дүрмийн дагуу болсон гэж олон нийтэд мэдэгддэг. Гэвч түүний компани Монголын нүүрснээс тэрбум тэрбумыг олдог бол улс хэдхэн хувийг л авдаг. 2023 онд «Энержи Ресурс» 10 сая тонн нүүрс олборлож, 90%-ийг Хятад руу экспортолсон нь жилийн орлого 1.2 тэрбум долларыг авчирсан. Харьцуулбал: Монголын төсөв 10 жилийн турш бүх стратегийн ордоос 18.8 их наяд тугрик (5.6 тэрбум доллар) авсан.

Дуулиан ба баривчилгаа

2024 оны 11-р сард Монгол ба Хятад Шанхайд «Энержи Ресурс» гэх мэт зуучлагчгүйгээр Гашуунсухайт-Ганцмодын хил дамнасан төмөр замын гүүрийг хамтран барихаар тохиролцсон. Энэ нь «М-Си-Эс»-ийн нүүрсний экспортын монополийг хадгалах төлөвлөгөөнд цохилт болсон. Дараа нь З. Төрмандах баривчлагджээ. Цагдаагийн хуучин офицер 10 жил «М-Си-Эс»-ийн аюулгүй байдлыг удирдаж, нөлөөний сүлжээг бий болгосон бөгөөд үүнд шантаж, нөлөө бүхий хүмүүсийг худалдан авах багтжээ.

2024 оны сонгуулийн өмнө «М-Си-Эс» 23 гишүүнд 2.58 тэрбум тугрик хандивласан. Жишээ нь, Л. Энх-Амгалан 500 сая, Н. Учрал 270 сая, Б. Пүрэвдорж 170 сая авсан. Хууль ёсоор хуулийн этгээдээс 30 сая тугрикаас илүү хандив өгөхийг хориглодог ч «М-Си-Эс»-т ямар ч үр дагавар гараагүй. Эдгээр мөнгө парламентын гишүүдийн дуугүй байдлыг худалдаж авсан бөгөөд Ухаахудагийн хувь заяаны талаар яриа өрнөжээ.

MCS группын харьяа компаниас сонгуулийн хандив авсан улс төрчид

	Нам	Овог	Нэр	MCS хандив өгсөн ХХК тоо	Нийт дүн
1	Монгол Ардын нам	Батмөнх	БАТЦЭЦЭГ	6	170,000,000.00
2	Монгол Ардын нам	Энхбат	БОЛОРМАА	4	100,000,000.00
3	Монгол Ардын нам	Цэрэнпил	ДАВААСҮРЭН	3	70,000,000.00
4	Монгол Ардын нам	Лувсанцэрэн	ЭНХАМГАЛАН	17	500,000,000.00
5	Монгол Ардын нам	Бат-Өлзий	БАТ-ЭРДЭНЭ	4	100,000,000.00
6	Монгол ардын нам	Буяа	Тулга	4	100,000,000.00
7	Монгол Ардын нам	Цагаанхүү	ИДЭРБАТ	3	90,000,000.00
8	Монгол Ардын нам	Нанзад	НАРАНБААТАР	6	170,000,000.00
9	Монгол Ардын нам	Баттөмөр	ЭНХБАЯР	1	30,000,000.00
10	Монгол Ардын нам	Ням-Осор	УЧРАЛ	9	270,000,000.00
11	Монгол Ардын нам	Дамдин	ЦОГТБААТАР	4	100,000,000.00
12	Монгол Ардын нам	Лувсандаш	НИНЖЖАМЦ	4	100,000,000.00
					1,800,000,000.00
1	Ардчилсан нам	Дашдондог	ГАНБАТ	4	100,000,000.00
2	Ардчилсан нам	Бөхчулуун	ПҮРЭВДОРЖ	6	170,000,000.00
3	Ардчилсан нам	Нэмхээ	Одонгуа	4	100,000,000.00
4	Ардчилсан нам	Равжих	ЭРДЭНЭБҮРЭН	3	70,000,000.00
5	Ардчилсан нам	ЦагаанӨвгөний	ЖАДАМБАА	4	100,000,000.00
6	Ардчилсан нам	Чадраабал	ӨНӨРБАЯР	4	100,000,000.00
7	Ардчилсан нам	Цэнд	БААТАРХҮҮ	1	30,000,000.00
8	Ардчилсан нам	Октябрь	БААСАНХҮҮ	2	60,000,000.00
					730,000,000.00
1	ХҮН нам	Лхагва	ЛХАГВАСҮРЭН	1	30,000,000.00
2	ХҮН нам	Рагчаа	ЭРДЭНЭБИЛЭГ	1	10,000,000.00
3	ХҮН нам	Батцэнэл	ХАШЭРДЭНЭ	1	10,000,000.00
					50,000,000.00
					2,580,000,000

Ухаахудаг «Энержи Ресурс»-т тэрбум тэрбумыг авчирдаг ч Монгол өөрөө хожигддог. «М-Си-Эс» сард 80 тэрбум тугрик (24 сая доллар) татвар төлдөг нь гайхалтай сонсогддог ч тэдний ашигтай харьцуулахад өчүүхэн.

Хятад, Монголын нүүрсний гол худалдан авагч, хямд түүхий эдээс ашиг хүртдэг бол Монгол хөрөнгөө хяналтаа алддаг. Үндэсний баялгийн сангийн тухай хууль, 2024 онд батлагдсан, стратегийн ордын 34%-ийг улсад шилжүүлэхийг шаарддаг. Гэвч «Энержи Ресурс» энэ шаардлагад эсэргүүцэж, Засгийн газар идэвхтэй арга хэмжээ авахдаа удаан байна.

175 тэрбум тонн нүүрсний нөөцтэй улс цөөн хэдэн наймаачдын барьцаанд байж болохгүй. Ухаахудагийг улсад буцааж өгөх ёстой.

Бабр үйл явдлын өрнөлийг анхааралтай ажигласаар байх болно.

Фото: asu.mn

Русская версия текста

Автор: Андрей Шилман © Babr24.com РАССЛЕДОВАНИЯ, ЭКОНОМИКА И БИЗНЕС, ПОЛИТИКА, МОНГОЛИЯ

👁 15776 07.04.2025, 07:29 🔄 45

URL: <https://babr24.com/?IDE=275700> Bytes: 9755 / 8813 Версия для печати Скачать PDF

[👍 Пореккомендовать текст](#)

Поделиться в соцсетях:

Также читайте эксклюзивную информацию в соцсетях:

- Телеграм

- Джем

- ВКонтакте

Связаться с редакцией Бабра в Монголии:

bur.babr@gmail.com

Автор текста: **Андрей**

НАПИСАТЬ ГЛАВРЕДУ:

Телеграм: @babr24_link_bot
Эл.почта: newsbabr@gmail.com

ЗАКАЗАТЬ РАССЛЕДОВАНИЕ:

эл.почта: bratska.net.net@gmail.com

КОНТАКТЫ

Бурятия и Монголия: Станислав Цырь
Телеграм: @bur24_link_bot
эл.почта: bur.babr@gmail.com

Иркутск: Анастасия Суворова
Телеграм: @irk24_link_bot
эл.почта: irkbabr24@gmail.com

Красноярск: Ирина Манская
Телеграм: @kras24_link_bot
эл.почта: krasyar.babr@gmail.com

Новосибирск: Алина Обская
Телеграм: @nsk24_link_bot
эл.почта: nsk.babr@gmail.com

Томск: Николай Ушайкин
Телеграм: @tomsk24_link_bot
эл.почта: tomsk.babr@gmail.com

[Прислать свою новость](#)

ЗАКАЗАТЬ РАЗМЕЩЕНИЕ:

Рекламная группа "Экватор"
Телеграм: @babrobot_bot
эл.почта: equatoria@gmail.com

СТРАТЕГИЧЕСКОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО:

эл.почта: babrmarket@gmail.com

[Подробнее о размещении](#)

[Отказ от ответственности](#)

[Правила перепечаток](#)

[Соглашение о франчайзинге](#)

[Что такое Бабр24](#)

[Вакансии](#)

[Статистика сайта](#)

[Архив](#)

[Календарь](#)

[Зеркала сайта](#)

